

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע יתרו תשע"ט

על לאומיות וקדושה או

מה הקשר בין המפקד לבין קניית הר המוריה. חלק ג'

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מה הקשר בין המפקד שפקד יואב את העם בפקודת דוד, לבין קניית גורן ארוונה היבוס, מה שנקרא בידי חז"ל 'הר הבית'? כך הקשינו בדברינו **לפרשת בא ולפרשת בשלח**.

ננסה להסביר תחילה באיזה הקשר מופיעים מפקדים בתנ"ך?

להבדיל ממפקד האוכלוסין הנהוג בימינו, הכולל את כל האזרחים גברים נשים וטף, המפקדים הנזכרים בתורה, אינם מונים את כלל הציבור אלא רק את הגברים - כל זכר, מגיל עשרים שנה ומעלה. הדבר מודגש גם בתחילת פרשת כי תשא, שם מופיעה האזהרה מפני מפקד שנעשה שלא כדין. וז"ל הכתוב:

"כי תשא את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליקוק, בפקד אתם ולא-יהיה בהם נגף בפקד אתם: ... כל העבר על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יקוק" (שמות פרק ל' יב-יד).
במפקדים הנזכרים בספר במדבר מוזכרת גם הסיבה לכך:

"וידבר יקוק אל-משה במדבר סיני באהל מועד באחד השנים השנייה בשוב בני ישראל לארץ: שואו את-ראש כל-עדת בני-ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם: מן עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן" (פרק א' א-ג).

המתפקדים הם יוצאי הצבא. גם במפקד השני בספר במדבר המתפקדים הם מבן עשרים שנה ומעלה (פרק כ"ו ד), יוצאי הצבא. גם המפקדים הבאים, הנזכרים בספר זה, קשורים לאנשי חיל. וז"ל הכתוב שם:

"ויקראו אל-משה הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות: ויאמרו אל-משה עבדיך נשאו את-ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד מננו איש" (פרק ל"א מח).

המפקד הבא הנזכר בכתוב מופיע בספר יהושע, בהקשר של יציאה לקרב. וז"ל הכתוב:

"וישכם יהושע בפקדו, ויפקד את-העם; ויעל הוא וזקני ישראל, לפני העם - העי: וכל-העם המלחמה אשר אתו, עלו ויגשו, ויבאו, נגד העיר; ויחנו מצפון לעי, והגי בינו וביין-העי" (יהושע פרק ח' י-יא).

גם בספר שופטים המתפקדים הם אנשי צבא. וז"ל הכתוב:

"ויתפקדו בני בנימן ביום ההוא מהערים עשרים ושישה אלף איש שלף חרב לבד מישיבי הגבעה התפקדו שבע מאות איש בחור" (שופטים פרק כ' טו).

המפקד הבא מופיע בספר שמואל א', כהכנה למבצע ההצלה הצבאי של אנשי יבש גלעד בידי שאול. וז"ל הכתוב:

"ויפקדם בכזק ויהיו בני ישראל שלש מאות אלף ואיש יהודה שלשים אלף" (פרק י"א ח).

כך גם, בהכנות של שאול למלחמה בעמלק:

"וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את איש יהודה" (שם, פרק ט"ו ד).

מפקדים נוספים נזכרים בימי אחאב (מלכים א פרק כ' יד-טו, כו-כו) ובימי יהורם בנו (מלכים ב פרק ג' ו-ז) כולם בהקשר של ארגון הצבא.

(למפקדים אלה יש להוסיף את המפקד בימי יותם וירבעם השני (דבה"א פרק ה' יז-יח) שגם הוא קשור כנראה לארגון הצבא המשותף של יהודה וישראל, עיינו גם בספרי צפנת ישעיהו, מעוזיה עד אחז, מגיד-ארץ חמדה תשע"ה, בפרק סיכום הפרקים א-ו, עמוד 148 ובהערות 17, 18 שם).

לכן, אין זה פלא שגם המפקד המתואר בפרקנו, הוא מפקד שמוטל על שכמו של שר הצבא יואב, ואתו שרי החיל כמודגש בכתוב:

"ויאמר המלך אל יואב שר החיל ... ופקדו את העם ... ויתחזק דבר המלך אל יואב ועל שרי החיל ויצא יואב ושרי החיל לפני המלך לפקד את העם את ישראל".

הדבר מוגש שוב בסיכום, מדובר במניין של אנשי צבא:

"ויתן יואב את-מספר מפקד-העם אל-המלך והיה ישראל שמנה-מאות אלף איש-חיל שלף חרב...".

אם כך, ניתן לסכם כי המפקד קשור לפעילותו הצבאית של דוד, ולארגון צבא הלוחמים.

בשבוע הבא נסביר מה גרם לדוד לפקד את העם ומה גרם לנגף.

נסיים בתפילה, כי עם ישראל ימדד תמיד על פי מדדי איכות, ולא על פי מדדי כמות (מין הגר"ש ישראלי זצ"ל, עמוד הימיני)

<p>לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח</p>	<p>לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר</p>	<p>לע"נ גב' אסתר שמש ע"ה נלביע כ' באב תשע"ז</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד</p>
--	--	---	--	--	--	--	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

סוגיות משפטיות מודרניות בתנ"ך

מאת: הרב אהרן פלדמן

הריגת כהני נוב והטבח בכפר קאסם: על פקודה בלתי חוקית בעליל

לעיתים ישנה התנגשות בין חוקים: כך במקרה של פקודה בלתי חוקית, ישנה סתירה בין החובה לציית לפקודות, שמטרה לשמור על המשמעת הצבאית, לבין חוק העונשין, האוסר על ביצוע עבירות פליליות.

לפעמים הסתירה חריפה יותר, והיא מעמתת בין החוק לבין המוסר.

בשיעור עסקנו בהתמודדות של החוק הישראלי בסתירות אלו - במקרים של הטבח בכפר קאסם ובמשפט גבעתי; במבחן "הדגל השחור" והעמימות הסובבת אותו.

מסתבר, שהתנגשות מסוג זה היתה מאז ומעולם, והתנ"ך הגמרא והפוסקים חיוו את דעתם על התנגשות מסוג "דברי הרב ודברי העבד - דברי מי שומעין?"

בסוף השיעור עסקנו בפרשת ארדומוביץ', בה נדרש חייל בצבא הסרבי לרצוח מוסלמים, ומפקדיו איימו כי אם לא ישתתף ברצח - יהרג הוא. ארדומוביץ' חס על חייו והשתתף ברציחתם של כ-1,200 איש. האם במקרה זה דינו כי "יהרג ואל יעבור"? האם עליו להיענש אם הרג כדי להציל את חייו?

כאן ניתן לצפות בהקלטת השיעור ובדפי המקורות

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

רכב שנפגע לאחר טיפול

'ארץ חמדה גזית' ירושלים / אב תשע"ח / תיק 78067

דיינים: הרב עדו רכניץ, הרב רועי משיח, הרב שלומי שטיינמץ

המקרה בקצרה:

התובעת הכניסה את רכבה למוסד לטיפול. זמן קצר לאחר שהתובעת הוציאה את הרכב מהמוסד, תוך כדי נסיעה נדלקה נורת שמן מנוע. התובעת המשיכה לנסוע, ולאחר זמן מה המנוע נכבה. הרכב נגרר למוסד והסתבר שהיתה בוצה באגן השמן שגרמה לסתימה, עליה התריעה נורת שמן מנוע. הסתימה גרמה להרס המנוע. התובעת טענה שבעל המוסד אחראי לנזק ולעלות השמאי שהעריך את הנזק, משום שלטענתה עליו היה לנקות את אגן השמן. לעומת זאת, הנתבע טען שניקוי כזה אינו באחריותו, כמו כן התובעת היתה צריכה לעצור באופן מיידי כשנדלקה הנורה ולכן היא אחראית לנזק. התובעת השיבה שהמשיכה לנסוע בגלל החשש מעצירה בכביש בבנימין שבזמנו לא הכירה היטב, ובגלל היעדר קליטה סלולרית. בית הדין פנה למומחה שקבע כי בדרך כלל לא מנקים את אגן השמן בכל טיפול, משום שזה טיפול יקר, אבל יש לפתוח ולנקות אם נורת שמן נדלקת.

פסק הדין: הנתבע פטור מתשלום, בית הדין המליץ לנתבע לפצות את התובעת בסכום כלשהו על פי שיקול דעתו.

נימוקים:

א. טענת הסתמכות על טיפול במוסד

מוסכם שבעל המוסד לא גרם לנזק, אולם, טענת התובעת היא שבכך שלא בדק את אגן השמן הוא נגרם בעקיפין נזק לרכב. בסיס התביעה היא טענת הסתמכות של התובעת על בעל המוסד שיטפל ברכב כראוי (עפ"י שו"ע חו"מ שו, ו).

אמנם במקרה זה אין הוראות יצרן המחייבות את ניקוי אגן השמן, והתובעת לא דיווחה למוסד על בעיות שמן. כמו כן הטיפול הוא יקר ולכן לא מבצעים אותו באופן שוטף. בנוסף, מתוך דברי המומחה עולה שלא ניתן לזהות את התקלה בהסתכלות פשוטה. יתכן שאכן התובעת לא יכלה לעצור מסיבות בטחוניות, אך עדיין אין זה אומר שהתובע צריך לשאת בנזק, משום שכשנדלקת נורה יש לעצור באופן מיידי, וכמו כן היה מקום קרוב יותר לעצור.

ב. עלות שמאי

עלות השמאי – לא היתה מחלוקת בין השמאי לבין בעל המוסד לגבי עלות הטיפול, ולכן מתברר שלא היה צורך בהזמנת שמאי ודי היה בקבלת הצעת מחיר ממוסד אחר. על כן הנתבע אינו צריך לשאת בעלות השמאי.

למעבר לפסק הדין המלא

חֶמְדַּת הָאֲנָצִיקְלוֹפֵדִיָּה הַתְּלֻמוּדִית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

זכירת שבת

מבוסס על הערך: זכירת שבת, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך יב.

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. (כ, ח)

ענית לשאלה איזה יום היום - קיימת מצוה?
מתי מותר להחמיר כבית שמאי?

קידוש היום. מצות עשה מן התורה לקדש את השבת בדברים, שנאמר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ (כאן), כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש. וצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו - בכניסתו בקידוש היום, וביציאתו בהבדלה (רמב"ם שבת פכ"ט ה"א על פי פסחים קו א, ויש סוברים שעיקרה של הבדלה אינו אלא מדרבנן). המצוה נמנית במנין המצוות (ספר המצוות עשה קנה; סמ"ג עשה כט; חינוך מצוה לא).

זכירה זו היא בפה, וכן שנינו בתורת כהנים (ריש בחוקותי): זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ - יכול בלבד? כשהוא אומר שְׁמוֹר (דברים ה יב), הרי שמירת לב אמורה; הא מה אני מקיים זכור? שתהא שונה בפיך. וביאר השאגת אריה (סי' יג) שהכוונה למצות קידוש היום, והיינו לזכור את השבת בדברים. אולם הראב"ד והר"ש משנץ ורבנו הלל, בפירושיהם לתורת כהנים, פירשו שהכוונה ללימוד הלכות שבת. וכן בספר חסידים (סי' קנד) כתב שמצוה לְשָׁנוֹת ארבעים חסר אחת המלאכות האסורות בשבת, ובמקור החסד (להר"ר מרגליות שם) ציין לתורת כהנים זה: שתהא שונה בפיך.

זכירת שבת בשאר ימי השבוע. מזכירת שבת למדו עוד כמה דברים:

(א) שמאי הזקן אומר: זכרה עד שלא תבוא ומשמרה משתבוא. אמרו עליו על שמאי הזקן, שלא היה זכרון שבת זו מתוך פיו - לקח חפץ טוב, אומר: זה לשבת; כלי חדש, אומר: זה לשבת (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרשת יתרו). ואמרו עליו על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת - מצא בהמה נאה, אומר: זה לשבת; מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה - נמצא אוכל זו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת, ונמצאת שאכילתה של הראשונה לכבוד שבת (רש"י). אבל הלל מידה אחרת היתה בו, שכל מעשיו לשם שמים - ובוטח שתזדמן לו נאה לשבת (רש"י) - שנאמר: בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמֹס לָנוּ (תהלים סח ב). ברייתא ביצה טז א, את צרכינו ועזרתנו (רש"י). ופירש הב"ח (או"ח רמב) בדעת הטור, שביד כל אדם לנהוג כבית שמאי או כבית הלל, אבל הביא בשם הרמב"ן שההלכה כבית הלל.

(ב) רבי יהודה בן בתירא אומר: מנין שכשאתה מונה - ימי השבוע - הוי מונה אחד בשבת, שני בשבת, שלישי בשבת, רביעי בשבת, חמישי בשבת, וערב שבת? תלמוד לומר "זכור" (מכילתא דרשב"י שם). וכן אמר רבי יצחק (במכילתא דרבי ישמעאל שם): לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירשו הרמב"ן (על התורה שם) והריטב"א (ראש השנה ג א ד"ה חדא) שהגויים מונים ימי השבוע לשם הימים עצמם, וקראו לכל יום שם בפני עצמו; אבל ישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, וכו'. וכתבו הרמב"ן (שם) והאבן עזרא (שם) שזהו פשוטו של מקרא, שיזכור כל יום חשבון ימי השבוע, כדי שלא ישכח איזהו יום השביעי שהוא חייב לקדשו ולשמרו שלא יעשה בו מלאכה. ומה שלמדו חכמים מפסוק זה מצות קידוש היום, הוא ממילת "לקדשו", אבל "זכור את יום השבת" הוא מצוה לזכרו תמיד בכל יום, אלא שבמנין המצוות נמנה כל מצות הזכירה במנין אחד (רמב"ן שם).

(ג) משום המצוה למנות ימי השבוע לשבת אומרים בכל יום קודם שיר של יום: היום יום פלוני בשבת (סידור ר"ש מרשקוב; שער הכולל לסידור תורה אור פ"א; כף החיים סי' קלב ס"ק כו בשם שער הכוונות).

(ד) וכתבו המגן אברהם (סי' ס"ק ב) ושולחן ערוך הרב (שם ד, ועי' כעין זה בירושלמי ברכות פ"א ה"ה) שטוב לקיים מצות זכירת שבת בקריאת שמע, כשאומר "וזכרתם את כל מצות ה'" - זוהי שבת ששקולה כנגד כל המצוות.

(ה) ויש נוהגים לומר בכל יום "זכור את יום השבת לקדשו" עם הזכירות שלאחר התפלה (סידורים נוסח ספרד).

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלב"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>			

אֶרֶץ אֶגְדָּה

הרב מרדכי הוכמן

מבנה המקדש ורמזים לכפרה

בספר שמואל (ב, כד) ובספר דברי הימים (א, כא) מסופר שדויד חטא ומנה את העם ללא צורך, ובעקבות כך נגזר עונש של מגפת דָּבָר בעם, ומסופר (דברי הימים א כא, טו): "וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלַם לְהַשְׁחִיתָהּ וּכְהַשְׁחִיתָהּ רָאָה ד' וַיִּנָּחֵם עַל הָרָעָה וַיֹּאמֶר לְמַלְאָךְ הַמְשִׁיחִית רַב עֲתָה הֲרַף יָדְךָ וּמַלְאָךְ ד' עָמַד עִם גֶּרֶן אֶרְנָן הַיְבוּסִי". בתלמוד¹ התבאר שהקב"ה ראה את המקדש שעתיד להיבנות שם ולכן ניחם על הרעה, ושענין זה מרומז בדברי אברהם לאחר עקדת יצחק (בראשית כב, יד): "וַיִּקְרָא אֲבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ד' יְרָאָה אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהַר ד' יְרָאָה".

נראה שבתבנית של הר הבית ובתבנית של המקדש והעזרות יש רמזים המלמדים זכות על ישראל, ובזכותם הקב"ה מוחל לעם ישראל ומקבל את תפילותיהם, וכדלקמן.

הר הבית

במסכת מידות (פ"ב מ"א) שנינו: "הר הבית היה **חמש** מאות אמה על **חמש** מאות אמה".
המספר 'חמש מאות' הוא הדגשה של המספר 'חמשי', ורבוץ של "**חמש** מאות אמה על **חמש** מאות" הוא הדגשה חזקה של המספר חמש. המספר 'חמשי' מודגש לראשונה בתפילה שהתפלל אברהם כדי להציל את אנשי סדום (בראשית יח, כג-כח):
"וַיֵּגֶשׁ אֲבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפֶּה צְדִיק עִם רָשָׁע: אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר... וַיֹּאמֶר ד' אִם אֶמְצָא בְּסֹדֶם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם: וַיַּעַן אֲבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִי לְדָבָר אֵל אֶ-דְּנִי וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֹפֵר: אוֹלֵי יִחְסְרוּן חַמְשִׁים הַצְדִיקִים חַמְשָׁה הַתְּשִׁיחִית בַּחֲמִשָּׁה אֵת כָּל הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: "
אברהם התפלל מתחילה שבזכות **חמישים** צדיקים יינצל המקום מעונש. ובהמשך בכל תפילה נוספת הקטין אברהם בדרך כלל בעשרה את מספר הצדיקים שהוא התפלל בעבורם. אך בתפילה השנייה הוא הקטין את מספר הצדיקים בחמישה והזכיר אותם בצורה יוצאת דופן. לכאורה ראוי היה שאברהם יזכיר אותם במדויק "ארבעים וחמישה" כפי שהקב"ה ענה לו: "לא אשחית אם אמצא שם **ארבעים וחמשה**". מדוע אברהם נקט בסגנון תפילה המדגיש את החמש: "התשחית בחמשה...?"

המספר 'חמשי' מסמל מציאת חן, וכפי שמצאנו ביחסו של יוסף לבנימין ('וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנֵימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חַמֵּשׁ יָדוֹת' [בראשית מג, לד]; "לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׁמֹלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן... וַחֲמִשׁ חֲלָפֹת שְׁמֹלֹת" [בראשית מה, כב]). מציאת חן זו מועילה לקבלת בקשות וכפי שמצאנו שכאשר יוסף רצה שפרעה ייתן את ארץ גושן לאחיו הוא שלח אליו משלחת של **חמשה** מאחיו (בראשית מז, ב): "וּמִקְצֵה אַחֲוֵי לָקַח חַמְשָׁה אָנָשִׁים וַיִּצְגַם וַיִּצְגַם לְפָנָי פְּרָעָה". מספר זה שמועיל לקבלת בקשות ואותו הדגיש אברהם אבינו בתפילתו על סדום, מסמל את מצוות התפילה ונראה שמטעם זה בחר הרמב"ם למנות בספר המצוות שלו את מצוות העשה של התפילה בתור המצווה **החמישית**².

ונראה שמטעם זה מידותיו של הר הבית (שהוא הר המוריה) שנקבע לבית תפילה הן "**חמש** מאות אמה על **חמש** מאות אמה", ומטעם זה גם מנין השערים של הר הבית הוא 'חמשה' כמבואר בתחילת מסכת מידות (פ"א מ"א): "**חמשה** שערי הר הבית".

מצוות תלמוד תורה

לפני תפילת אברהם על אנשי סדום מסופר שהקב"ה גילה לו שבדעתו להענישם (בראשית יח, יז-ט):
"וַיֹּדֵ אֱמֶר הַמַּכְסֶּה אֲנִי מֵאֲבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה: וְאֲבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעַצְמוֹ וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעִתִּי לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת בְּנֵי וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ ד' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ד' עַל אֲבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו:"
מודגש כאן שהקשר המיוחד שיש לקב"ה עם אברהם הוא משום שאברהם **יחנך** את צאצאיו ואת הנלווים אליהם לשמור את דרך ד' לעשות "צדקה ומשפט". ומשום הזכות הזו יש בכוחו של אברהם לנסות לשנות את הגזירה באמצעות תפילה.
מצוות תלמוד תורה קשורה למספר 'אחד עשר' משום שמספר זה מופיע פעמים רבות בתנ"ך בתור 'עשתי עשר' וביאר אבן עזרא (במדבר ז, עב):

"בְּיּוֹם עֶשְׂתֵי עָשָׂר יוֹם – כִּבְר בְּאֶרְתִּי בְּסֹפֶר מֵאֲזֵנִים, לְמַה הִשְׁתַּנָּה זֶה הַמִּסְפָּר, וְטַעַם 'עֶשְׂתֵי' כִּמוֹ 'עֶשְׂתֵּינָתִי' (תהילים קמו, ד), מֵה שִׁיּוּלֵידוֹ מִחֲשׁוּבוֹתָיו, כִּאִילוֹ הָעֶשֶׂר הוֹלִיד וְהוּא סוּד גָּדוֹל".

מספר זה מתאים לסמל את מצוות חינוך הבנים והתלמידים על ידי המורים שהם כבר שלמים (ביחס לתלמידים) ומולידים בתלמידים את התבונה שיש במורים. ומטעם זה בקשת 'השיבה שופטינו כבראשונה' (החותמת במילים "מלך אוהב צדקה ומשפט" ומזכירה את הזכות המיוחדת של אברהם שילמד את בניו ואת ביתו אחריו "צדקה ומשפט") - נקבעה בברכה האחת עשרה, ומטעם זה קבע הרמב"ם את מצוות תלמוד תורה בתור המצווה האחת עשרה במנין המצוות שלו.

התפילה והתורה של יעקב

בתורה מסופר שיעקב שמע שעשיו בא לקראתו עם "**ארבע** מאות איש" ופחד מהמפגש עמו. מספר זה מדגיש את המספר "ארבע", והוא מזכיר מידת דין ועונש כמו שמודגש בנבואות עמוס (פרק ג): "כֹּה אָמַר ד' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעִים... וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ...".
יעקב לא היה אמור לפחד מהמפגש הזה שהרי הקב"ה הבטיח לו בבית אל שהוא ישמור עליו וישיב אותו לארץ, ואף על פי כן יעקב היה ירא "שמא יגרום החטא" (בבלי ברכות ד, א). יעקב פחד בעצם מחטאים שאולי הוא וביתו חטאו בהם, והתפלל לד' שיציל אותו מאותם חטאים וממילא שלא יהיה בכוחו של עשיו לפגוע בו ובאנשי ביתו.

נראה שיעקב רצה לשחזר את הדברים החשובים שמרומזים בתפילת אברהם על סדום, את ענין לימוד התורה שקשור למספר 'אחד עשר', ואת ענין קבלת התפילה שקשור למספר 'חמש'. זכות היתפילה של יעקב מודגשת גם באופן מספרי. יעקב שלח לעשיו כמנחה 'חמישה' עדרים מחמישה מינים שונים (עזים, כבשים, גמלים, פרים, חמורים) וציווה את עבדיו לשים רווח בין עדר לעדר, כדי שעשיו ישים לב שמדובר ב'חמישה' עדרים (בראשית לב, יד-כב).

כמו כן מסופר שם (בראשית לב, כג-כה):

"וַיָּקָם בְּלֵילָהּ הוּא וַיִּקַּח אֶת שְׁתֵּי נַשְׂוֹי וְאֶת שְׁתֵּי שִׁפְחָתָיו וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹד אֶת מַעֲבָר אֶת מַעֲבָר יַבְקִי: וַיִּקְחֶם וַיַּעֲבֹר אֶת הַנָּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת אֲשֶׁר לוֹ: וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר"

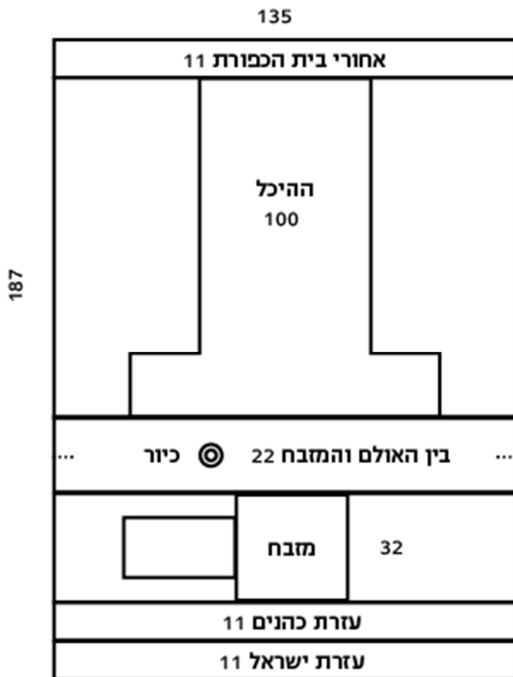
יחד עם דינה היו אז ליעקב שנים עשר ילדים, אך הכתוב מונה כאן "אחד עשר ילדיו", והדבר קשה. ובמאמר הקודם "יעקב ולימוד התורה של בניו ובנותיו" התבאר שהכתוב מרמז למאבק רוחני שיעקב ניהל מול הקיטרוג של 'שרו של עשיו' ובו הציג יעקב את זכויותיו, ויעקב ראה זכות מרכזית את 'הבל פה של תינוקות של בית רבן' שאין בו חטא, שזכותו גדולה גם יותר מזכות הלימוד של יעקב עצמו. יעקב נצטווה ללמד את בניו את כלל התורה ולא רק מצוות מעשיות המחייבות את כולם ובכלל זה את הבנות, ואגב זכות הלימוד הטהור שלו עם בניו עברה המעבר הרוחני הזה גם כל המעטפת התומכת ללימוד שהיא ההורים (יעקב והאמהות והשפחות).

יעקב הדגיש את זכות מצוות התפילה שלו ואת זכות לימוד התורה שלו גם במנחה שהוא שלח לעשיו, משום שהמנין הכולל של הפריטים הוא חמש מאות וחמישים³, שהוא כפולה של המספרים 'אחד עשר' ו'חמשה'.

מבנה העזרות

מספרים אלו מודגשים גם במבנה המקדש והעזרות שבבית המקדש שהוא 'בית תפילה'. במקדש היו שתי עזרות כלליות: העזרה הפנימית שהיא כנגד 'מחנה שכניה', והעזרה החיצונית שנקראת 'עזרת נשים'. בענין העזרה הפנימית שנינו במסכת מידות (פ"ה מ"א):

"כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רחב מאה ושלושים וחמש. מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע, מקום דריסת ישראל אחת עשרה אמה, מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה, המזבח שלשים ושתים, בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה, ההיכל מאה אמה, ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפורת". מידות אלו מבוארים בתרשים להלן:

המשנה מציינת ב'עזרה הפנימית' ארבע רצועות רוחב שהיו שם מלבד המבנים הגדולים של ההיכל והמזבח. שלוש רצועות שרוחב כל אחת "אחת עשרה אמה", ורצועה אחת רחבה "בין האולם ולמזבח" שרוחבה "עשרים ושתים אמה". ארבע רצועות רוחב אלו שאין בהם מבנים מרכזיים, מדגישה במידה מסויימת את המספר **ארבע**. כפי שהתבאר לעיל המספר 'ארבע' מסמל פעמים רבות מפגש עם קטרוג, וכפי שמסמל המפגש של יעקב עם "ארבע מאות איש" של עשיו. הרצועה הבולטת מתוך אותן ארבע רצועות היא הרצועה הרחבה יותר, בת 22 אמה זו שבין האולם למזבח, ואכן מצאנו שהיא קשורה במידה מסויימת לקטרוג (יואל ב, יז): **"בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משִׁרְתֵי ד' ויאמרו חוֹסֵה ד' על עַמְּךָ וְאֵל תִּתֵּן נִחְלָתְךָ לְחַרְפָּה לְמִשְׁלַל בָּם גּוֹיִם לְמָה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אֵינָה אֱלֹהֵיהֶם"**.

אמנם בנקודת האמצע של רצועה זו מצוי הכיור, כמבואר במסכת מידות (פ"ג מ"ו): "הכיור היה **בין האולם ולמזבח** ומשוך כלפי הדרום". ועבודתו של כל כהן במקדש מחייבת ליטול את ידיו ורגליו מן הכיור כמבואר ברמב"ם (הלכות ביאת המקדש פ"ה ה"א): "מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר **וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם**" וּלְכַאוּרָה קִשָּׁה, שבהגיון האנושי שלנו נראה שמקומו של הכיור צריך להיות כפי שמקובל היום מחוץ לעזרה או לפחות בחלק שלפני המזבח, מדוע כל כהן צריך להתקדם עד אמצע הרצועה הזו וליטול שם את ידיו ורגליו ואחר כך לחזור לאחור אל המזבח לעבודות השונות כמו הרמת הדשן, והוספת גזרי העצים וכדומה.

אמנם מיקום זה של הכיור מחייב את כל הכהנים להגיע לאמצע הרצועה הרביעית וליטול שם את ידיהם ואת רגליהם, ובכך לחלק אותה למעשה לשתי רצועות, הרצועה שממזרח לכיור שקרובה למזבח שיש בה אחת עשרה אמה, והרצועה שממערב לכיור שקרובה לאולם שיש בה אחת עשרה אמה. בכך הופכות ארבע הרצועות הפניויות לחמש רצועות, שבכל אחת מהן אחת עשרה אמה. המעשה הפותח הזה שכל כהן מחויב לעשות - הוא המהות של האות ה"א, ש'מארבע' היא הופכת ל'חמש'.

האות ה"א, ש'מארבע' היא הופכת ל'חמש'.

ענין זה מתבאר מצורת האות ה"א, וזו צורתה בכתיבת ס"ם

האות ה"א מורכבת מהאות דל"ת שמתווספת לה הנקודה של האות יו"ד בקצה הנגדי ובכך היא הופכת לאות ה"א, וענין זה קשור לקבלת תפילות כמבואר בליקוטי מוהר"ן (תורה מט, ב-ג):

"וזה בחינת יולעבדו בכל לבבכם, איזהו עבודה שבלב זה תפלה... וזה בחינת ה"א, כי דל"ת היתה, ואתחזרת ונעשית ה"א..."⁴

נטילת הידים והרגלים היא פעולה של היטהרות, ומסמלת הסרת לכלוך וקטרוג רוחני. בהגעה לכיור שנמצא שם ונטילת הידים והרגלים דווקא שם נוצרות 'חמשי' רצועות שבכל אחת מהן 'אחת עשרה' אמה, ובסך הכל 'חמישים וחמש אמות'. וכפי שהתבאר לעיל שהמספרים 'חמש' ו'אחת עשרה' מוזכרים במאמצים של יעקב להינצל מהקטרוג של ה'ארבע' של עשיו ('וַיְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ'), ומספרים אלו מודגשים גם במנחה של יעקב שמנתה 'חמש מאות וחמישים' פריטים, שהם כפולה של 'חמישים וחמשי'.

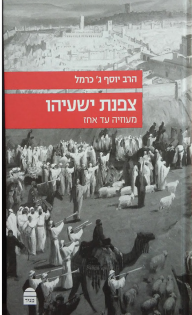
ונמצא שהמידות של העזרה הפנימית שבמקדש מרמזות בתוכן סגולה של ביטול קטרוגים, ואפשר שלכך כוונת חז"ל באומרם שכאשר הקב"ה ראה את המקדש הוא הסיר את הקטרוג מעל ישראל ועצר את המגפה שהחלה בעם. במאמר הבא נשתדל להראות בעז"ה כיצד עניינים אלו רמוזים גם במידות של העזרה החיצונית שהיא עזרת הנשים.

¹ "ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה, שנאמר אשר יאמר היום בהר ד' יראה" (בבלי ברכות סב, ב).
² "והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה... ואעפ"י שזה הצווי הוא גם כן מן הציוויים הכוללים כמו שביארנו בשרש הרביעי הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפילה". (ספר המצוות לרמב"ם מצוות עשה).
³ כך הוא המנין כפי שמשמע מפרקי דרבי אליעזר (חורב פרק לו), וכפי שהתבאר במאמר "המנחה של יעקב לעשיו".
⁴ "ורוא דה"א דא דל"ת הות וההוא נקודה דשריאה עליהו באמצעינא אתעביד ה"א " (זוהר חדש סתרי אותיות כרך א דף ג,ב).

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניציבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

מתפללים לרפואתם השלימה של:

<p>אליעזר יוסף בן חנה ליבא מאיר בן דינה ציפורה נתנאל אילן בן שיינא ציפורה נחמה צביה בת שושנה בריינא ברכה בת מרים רחל</p>	<p>רועי משה אלחנן בן גינה ז'ברה יאיר מנחם בן יהודית חנה רפאל ישי בן צפורה פייגא איילת חן בת שולמית מאירה בת אסתר</p>	<p>יוסף (יוסי) בן חנה דוד חיים בן רסה Rassa יוסף בן רחל חלילי נתנאל בן שרה זהבה נעמי בת אסתר</p>
--	--	--

בתוך שאר חולי עם ישראל

Basel, Switzerland

באזל, שוויץ
חשוון תשס"ט

עירוב חצרות בבנין בו מתגוררים יהודים ונכרים

שאלה

- א. בעניין עירוב חצרות ושכירת רשות, פנו אלי כמה חברי קהילה ובפיהם הטענה כי לא נוח להם לבוא לשכניהם הנוכריים ולבצע פעולת שכירות סמלית כזאת (למרות שמספיקה "שכירות גרועה", אין צורך בדבר כתוב ואפילו פחות משווה פרוטה מהני). האם יש לכם פתרון מעשי למצב כזה?
- ב. המחבר פסק שאם נוכרי משכיר לנוכרי אחר, ניתן לשכור מהמשכיר רק אם הוא יכול לסלק את השוכר בכל עת שירצה. מציאות זו מעשית בבניינים רבים אצלנו בעיר, שלמעשה הבניין שייך לחברה וכל הדיירים הנם שוכרים בלבד. שאלתי היא, האם האפשרות לסלק את השוכרים הנוכרים על-ידי בעל הבית בהתראה של שלושה חודשים (לפי החוק השוויצרי) ממלא את התנאי הזה של המחבר? ואם כן, האם ניתן לשכור מבעלי הבניין (החברה וכיו"ב) במקום לשכור מכל דייר בפני עצמו?
- ג. יש כמה בניינים בעיר ששייכים ליהודים, וגרים בהם נוכרים ויהודים כאחד. ה"ביאור הלכה" דן בשאלה אם גם במקרה שבעל הבית היהודי אינו דר במקום יש פטור מעשיית עירוב, ונוטה להחמיר בניגוד לדעתו של ה"חיי אדם". האם יש מקום בכל זאת לקבל את הקולא של ה"חיי אדם", בייחוד כאשר השכרת הרשות של הנוכרי גורמת ליהודים אי נעימות? אני מודע לכך שעצם הרעיון של השכרה מהנוכרי באה ליצור את אי הנעימות המוזכרת לעיל, אולם במציאות בימינו, שיהודים ונוכרים בכל מקרה גרים ביחד, אולי יש מקום להקל בדבר?

תשובה

- א. ישנה אפשרות לשכור את הרשות ממפקד המשטרה המקומי¹. תיתכן אפשרות מעשית נוספת, שאותם חברי הקהילה יעשו אותך שליח, ואתה תפנה לשכנים הנוכרים ותשכור מהם את הרשות.
- ב. נראה שבכל מקרה שבעל הבית אינו יכול לסלק את הדיירים אלא לאחר יותר מלי יום, אי אפשר לשכור מבעל הבית² (אלא אם כן יש חפצים של בעל הבית בדירות שהוא משכיר – "תפיסת יד בבית", שאז ניתן לשכור ממנו, כמבואר בשו"ע הנוכר בשאלה)³.
- ג. אם בעל הבניין משכיר ליהודים וגם לנוכרים, אפשר להקל שאין צריך לשכור מהנוכרים, אף שבעל הבניין עצמו אינו דר שם⁴. יש להדגיש, שכל האמור בשאלה לגבי יהודים, אמור רק לגבי יהודים שומרי שבת. יהודי המחלל שבת בפרהסיה וכופר כאידיאולוגיה בקב"ה – דינו כנוכרי לעניין עירובין, ויש לשכור ממנו רשות⁵. הוא הדין, שאם בעל הבניין משכיר ליהודים וגם לנוכרים (במקרה המוזכר לעיל) מחלל שבת בפרהסיה, אין לו חלק בעירוב ויש לשכור רשות מהנוכרים הדרים בבניין. אפשר גם לשכור רשות מבעל הבניין עצמו, אם הוא יכול לסלק את הדיירים או שיש לו "תפיסת יד" בדירות השונות. ובכל מקרה שבו נדרשת שכירות, תועיל גם השכירות הכללית ממפקד המשטרה, כמו שכתבנו בתחילת התשובה.

¹ לגבי טלטול ברחובות העיר, נפסק בשו"ע (או"ח סי' שצ"א סעי' א ברמ"א) שכיוון שיש לשר העיר רשות להוציא משם תושבים, וכן לחסום כבישים וכדו', הוא נחשב כבעלים על הרחובות, ולכן ניתן לשכור ממנו. הרמ"א מסייג את דבריו, שהם רק לגבי טלטול בתוך המבוי, ולא לגבי טלטול בבתיים ובחצרות, אלא אם יש רשות לשר העיר להיכנס לשם בשעת מלחמה. בענייננו, כיוון שמותר למשטרה להיכנס שלא ברשות הבעלים לכל מקום שהוא במקום הצורך, חשוב הדבר כאילו יש להם חלק בחצר, ולכן אפשר לשכור רשות ממפקד המשטרה. כן באר ה"חזון איש" (או"ח סי' פ"ב ס"ק ט) ועוד בעניין שר העיר, עיין גם ב"משנה הלכות" (טו סי' קלב). עיינו גם בהרחבה בתשובה הבאה.

² פסק השו"ע (סי' שע סעיף ח') שהמתארח יותר על לי יום אוסר על בני החצר. ה"משנה ברורה" (ס"ב ס"ק ז וביאור הלכה ד"ה והשאלה) ציין שהוא הדין בבעל הבית המשכיר, שאם השכיר ליותר מלי יום הדיירים אינם נחשבים אורחים (אלא אם יש למשכיר תפיסת יד), אבל אם השכיר לפחות מלי יום אין השוכרים אוסרים על בעל הבית. מכך נראה לומר, שהוא הדין לגבי נוכרי המשכיר לנוכרי, שאם יכול לסלקו תוך לי יום נחשב השוכר כאורח, וממילא אפשר לשכור רשות מהנוכרי המשכיר. אם אינו יכול לסלקו תוך לי יום, השוכר קבוע ואינו יכול לשכור מהנוכרי המשכיר, אלא אם יש לנוכרי המשכיר "תפיסת יד" בדירות שהוא משכיר. עיין גם במאמר מאת הרב יואל ראזנער, בקובץ "אור ישראל" (מאנסי כרך לב, עמ' רלה), ששוקל להתייר גם במקרה שלנו, ומוסיף וכותב שגם אם נאסר, ודאי שאפשר עכשיו לשכור רשות עבור השבת שאחרי התקופה הנקובה בחוק והלאה.

³ להרחבה נוספת בעניין הגדרת "תפיסת יד" ראה בשו"ת "במראה הבזק" (ד תשובה מח). כאשר ניתן לשכור מבעל הבית, ניתן גם לשכור מהאחראי על אחזקת הבניין מטעם בעל הבית, ראה שו"ת "במראה הבזק" (ח"ה תשובה נג הערה 10).

⁴ כן פסק שו"ת "בצל החכמה" (ג סי' קכח) שבמקרה זה יש לומר שכמו שאם בעל הבית דר שם אין הנוכרי אוסר, משום שבעל הבית לא השכיר את דירתו בשביל שיאסור הנוכרי עליו את הטלטול, כן אם גרים שם יהודים אחרים, בעל הבית לא השכיר דירתו בשביל שיאסור את הטלטול על אותם יהודים.

⁵ עיין בשו"ת "במראה הבזק" (ח"ב תשובה לג אות ג).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן